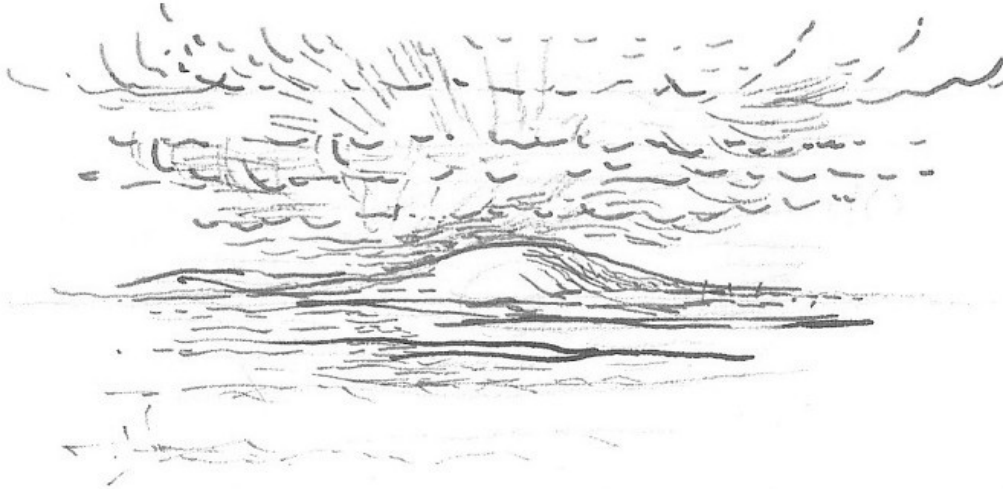

Posvátná krajina

Eseje o místech, silách a dracích

Václav Cílek

Domov: Od domova čekáme ochranu, teplo, jídlo a společnost dobrých bytostí a víme přitom, že nic z toho není zadarmo. Splácíme práci a vděkem, motykou a písní. Pozvolna se mezi lidmi, předměty, domácími zvířaty a krajinou vytváří nějaké pouto či svazek. Není v něm nějakého přímého vládce, protože lidé vyzorují, že laskavým slovem a klidným postojem většinou zvládnou víc než hrubou silou. Proto je základní vlastností většiny venkovanů na celém světě nějaká přirozená laskavost, občas sice doprovázená mužskou brutalitou a alkoholismem, ale otevřené srdce přeci jen převládá. Příroda je tady od toho, aby nás omezovala a obtěžovala. Lidskost vzniká právě tím, že reagujeme na něco, co nám překáží a co nás omezuje, ať už to je bláto, nemoci nebo nutnost každý den podojit krávu. Vztah ke krajině, k půdě, k rostlinám a zvířatům je tak možná něco, co teprve začneme objevovat, protože nám nic jiného ani nezbude. Děti budou k Vánocům dostávat motyčku na kopání brambor a na základních školách obnoví školní pozemky. Leckde se už tak děje. Třeba výstavu o zemědělské krajině 19. století tak můžeme vnímat jako svědectví o historii i jako inspiraci pro

život v budoucnosti.

Tvorba posvátné krajiny: aby něco fungovalo na duchovní úrovni, tak to nejprve musí fungovat na hmotné úrovni. Na začátku vždy jde o vodu, půdu a les. Místo samo nás vede, upravíme pramen a cítíme, že to chce něco dalšího. Jde o účast na podstatě, kterou dál rozvíjíme. Žijeme ve společnosti mrtvých lidí, protože ta jediná má budoucnost. Znamená to vrátit se do historie, anebo až do pravěku. Zalézt do země a oslovovat prostor mezi hvězdami.

Magický prostor: Vlastně jsem se nedivil, že spánkem, malou smrtí, člověk vchází do světa tmy, kde sice regeneruje a navazuje vztah s hlubšími vrstvami své bytosti, ale také se ocitá na okraji nepřátelského prostředí, kterému se brání modlitbou za zdravý spánek. Dávný Řek si své spící tělo někdy představoval jako město, u jehož bran bdí strážcové, zatímco venku obcházejí vlci a monstra. Kladl jsem si otázku, proč se požíváním drog člověk málokdy stává lepším. Myslím, že to je tím, že vstupuje dobrovolně do noci, otevírá jí své brány a uspává své strážce, takže jej nakonec přemůže příšeř. V umělecké tvorbě nejčastěji platí, že *drogy nejprve inspiraci dávají, ale pak ji berou*. Bohužel každý z mé generace to nejménou viděl. Podobný, ale pomalejší a ve většině případů zvládnutelný proces se týká alkoholu. Teprve po pobytu ve tmě jsem si začal uvědomovat krásu a hodnotu světelného stavu, který označujeme slovem příšeří. Panuje například ve vídeňské kavárně, tibetském klášteře nebo při západu slunce. Příšeří bych označil jako takový psychologický stav, kdy vjemy přicházející zvenčí jsou v rovnováze s pocity a myšlenkami zevnitř. Pouhé světlo příliš zvnějšňuje. Jako přirozený a žádoucí světelný model interiéru mi připadla lesní paseka zalitá sluncem, která má nicméně stinné až tmavé partie. A protože některé pocity, myšlenky, ale i fyzické procesy může poskytnout jenom tma, vyplývá z toho potřeba její ochrany. Vždyť tma po několika milionech let vývoje člověka začala po roce 1960 dramaticky a neuváženě mizet.

Vjemy tmy jsou individuální a většina lidí, která prodělala pobyt ve tmě, spíš hovoří o náručí noci", o tom, jak nechtěli svoji bezpečnou tmavou místnost na konci experimentu opustit. Sám jsem se setkal se třemi druhy tmy. Tma nejprve přicházela jako *Déméter*, tedy řecká bohyně, která se hlavně stará o obilí a rostliny. Je to pečlivá podzemní Matka kořínků a požehnané tmy, které zahaluje člověka a dává mu klid a soustředění. Tento druh tmy se někdy rozvinul do další podoby, kterou bych označil jako *Nemesis*. Nemesis byla původně rovněž zemědělská bohyně, ale její hlavní funkce

spočívala v ochraně řádu a vyvažování štěstí. Nelítostně trestala každého, kdo se provinil arogancí moci nebo pýchou.. Nemesis trestá viny, vysílá ohnivé hady výčitek, které se zakusují do těla člověka a trhají jej. Člověk si je však lépe vědom toho, co udělal či neudělal, a má šanci smířit celý zástup mocné družiny "Děti noci". Sám jsem měl pocit, že lépe rozumím textům z *Egyptské knihy mrtvých*, kdy podsvětní bohové v jedné epizodě kanibalistického mýtu rozsekají a pozrou tělo člověka. Tím jej však zároveň zbaví i zátěže. Myslím, že začíná být jasnější, že do noci s sebou člověk přivádí i své demony, kteří ve tmě ještě víc sílí.

Posledním typem tmy byla *ničemná destruktivní tma* jako výraz zla. Měl jsem dětský pocit, že v koutě místnosti stojí bubák a je velice zlý. Dával jsem pozor, abych tento strach rychle nezahnal, protože bych pak neměl co pozorovat.

Makom: Slovo *makom* pochází z hebrejštiny. Znamená místo, ale je to spíš místo v srdci, místo, kde vzniká úradek. Představme si, že toto místo, toto srdce je různě dlouhými a různě pružnými nitkami přivázáno ke stálícím našich životů, ke skutečné krajině domova, k jazyku, k lidem se kterými žijeme. Jak stárneme a měníme se, tak se proměňuje i délka a síla nitek-vztahů. Pak je nutné se na čas zastavit, zjistit, kde zrovna teď putuje či bloudí mé srdce a k čemu je vázáno. V kabále je význam slova *makom* ještě závažnější, představuje zde šesté nebe, kde se vše předurčuje. Vysoko nad pozemským děním se v šestém nebi vytvářejí semena událostí, jež teprve časem dozrají dole na zemi. Proto lidé pozorují různá zatmění, bouře a divné mraky a nechávají se zneklidňovat kometami. Uprostřed šestého nebe je temná propast Daat Beriža, z níž vychází hlas, jenž dává poznání. Makom však můžeme vnímat i v úplně praktické, každodenní rovině. Když jsem mladý, musím zjistit, kdo jsem. Pak se starám o rodinu a budu si profesí a nakonec dozrívám k nějaké větší práci. Makom není stabilní, ale proměňuje se podle loajality k sobě, rodině, vlasti, Bohu atd. Základním zakotvením makom je šesticípá hvězda, jejíž horní trojúhelník v základním významu znamená povinnost vůči věcem nahoře a spodní trojúhelník povinnost vůči praktickým, pozemským záležitostem. Obojí je spletené dohromady. Jednou z možností je přirozený postoj, aby v dění byl přítomen spodní i horní trojúhelník.

Feng-šuej: Součástí nauky je například představa, že ostré rohy jsou negativní, že střed prostoru by měl být prázdný ("šťastný střed"), že vchody a schodiště do domu jsou důležité a neměly by být blokovány, protože jimi proudí síla apod. Feng-šuej je důležité, protože slovně a logicky rozebírá prvky prostoru a jeho fungování, feng-šuej je skvělé pro hlubší chápání

vnitřního i okolního prostoru, součástí feng-šuej je nauka o zrcadlech.

Genius loci: Genius loci je doslova duch místa, ale dnes jej bereme metaforicky jako atmosféru či náboj učitého místa. Genius loci vzniká tak, že místo ještě před příchodem člověka má nějakou moc. Objeví se člověk a snaží se tuto moc si naklonit. Jeho mrtví, zejména hrdové a básníci, srůstají dohromady a v kombinaci s původním základem vytvářejí jedinou mnohočetnou bytost. Její původní funkce byla ochranná, dnes je spíš inspirační. Genius loci je živá záležitost. Lidem na cestách trvá dva, tři dny, než se s ní na nějaké podvědomé úrovni spojí. Něco v nich hledá a potřebuje ducha místa. Jinak je genius loci něco, hned cítíme, ale pak to trvá dalších třicet let, než se s tím sžijeme. Asi nejlepší definice genia loci: "Je to důvod, který neumíme pojmenovat, ale kvůli kterému se na dané místo vracíme.."

Analýza komunitního životního prostoru: Životní prostor komunity je vázán na mysl místních lidí, ale většinou se dá charakterizovat i oním reálným místem. V tomto případě nejčastěji uvažujeme o sociálním prostoru či o některé z jeho složek, jako je například finanční a ekonomický sektor či politický prostor. Většina možných akcí, které mohou v tomto prostoru proběhnout, nevychází z žádných předběžných analýz, ale soustředí se na tyto kroky:

1. Nalézt zajímavé místo
2. Něco podnětného, či dokonce krásného v něm udělat
3. Celou akci nějak korigovat rozumem a zasadit do sociálního kontextu

Myslím, že hlavní přístup je nechat se vést samotným místem.

Ekoton: Přejídné zóny mezi dvěma přírodními prostředími, nazýváme ekoton. Příkladem je například okraj lesa. Žije zde víc druhů ptáků, rostou zde jiné rostliny, je zde víc živo než v lese samotném nebo na louce. Potkávají se zde druhy s jinou životní strategií - například datel a skřivánek, odpočívá zde zvěř, stojí zde posed lidového myslivce, který většinu života zvěř krmí a občas ji i střílí. Ekotony jsou bohatší na vztahy, kontrasty, paradoxy a přechodové rituály, ale obtížně se uchopují, protože patří více světům.

Ve vlaku do Berouna

Budu nepřijemný. Jel jsem vlakem do Berouna a ze vši té Božské přítomnosti mi šla hlava šejdrem, jako by

směřovala po trati do Lochovic, ale tělo se vezlo podél Berounky. Četl jsem vzpomínkovou knihu na františkána Zdeňka Bonaventuru Boušeho. Píše o svatém Františkovi, ale nezní to sladce. Představoval jsem si, jak "Bony" s Gustavem Meyrinkem jedou ve stejném kupé a já je poslouchám.. Podle zenového mistra Issa ze 14. století lze ostatně osvícení nejlépe dosáhnout pod horským vodopádem v provincii Bašó nebo v přímém rychlíku Dobříš-Paříž. Od té doby, co mi tato pravda byla vyšší mocí z nádražního amplionu na zastávce v Klínci sdělena, používám vlak jako ášram, jehož vnitřní brány mi otevírá tajemný šém - "In-karta"!

Bony: „Tvorstvo netouží být hýčkáno, ale hluboce dychtí po očištném zničení a obnovení.“

Gustav: „Války a konflikty jsou od ďábla i od Boha. Někdy nesou znamení svůdcovo, ale jindy jsou výsledkem hluboké prosby duše po otřesu, který ji probudí, a po utrpení, které ji očistí. Duše davu není nikdy sama. Je nemilosrdná k druhým i k sobě samé a bez slitování strhává do mlýnice duše vyšší.“

Bony: „Bojím se smrti, protože nežiji v sebeklamu. Děším se poměrů, které vidím kolem sebe. To, co jsem viděl v politice, spatřuji i v církvi.“

Gustav: „Kolo se otáčí.. Sledovali jsme Boha a došli ke zlatému teletí. Teď víme, že nemáme sílu se změnit a tak voláme anděly smrti, aby nás obnovili. Pokud nás něco čeká, není to výsledkem našich chyb, ale hlavně nejhlubších tužeb.“

Bony: „Celá desetiletí jsem přemýšlel nad tím, co nelze zničit.“

Gustav (dojat): „A objevil jste to, příteli?“

Bony (s úsměvem oslíka Páně): „Ano, ale v poslední chvíli mi to stejně nepomohlo..“

Vlak projíždí pod tetínskou ostružnou, postavy reálnější než já sám mizí. Říkám si: Krize přichází, protože si to všichni v hloubi zneklidněného, chvějivého srdce přejeme. Není jednoduché žít v blahobytu. Někde u Seneky jsem četl větu: „*Říše, které byly pevné za domácích i zahraničních válek, náhle se zřítí bez jakéhokoliv útoku. Kolik je vůbec měst, která vydržela žít ve štěstí?*“

Daniel Landa je mírně neřízená, intuitivní střela, jak tomu u umělců bývá. Vrhá se do věcí o trochu dřív než dohlédne jejich konců. Má charisma, dobrou vůli, ale nezapře bojovníka za věc, kterou zrovna považuje za

správnou. Je zároveň svébytný mariánský ctitel, jehož další osud bude zajímavý, protože je v něm kus nebezpečného klauna. Nechci jej nějak omlouvat, nemá to zapotřebí, je mu to nejspíš jedno a kdyby přišel o špatnou pověst, tak by nejspíš přišel i o část respektu. Původně jsem si myslel, že je to malebná anomálie české scény, ale pak jsem v poutním mariánském místě v polských Vamberčicích (kam chodila i babička Boženy Němcové) narazil na pouť ostřílených motorkářů na Harley-Davidsonech, samozřejmě doprovázených františkánským mnichem a policií.

Daniel se mnou potřeboval mluvit o tom, z jakého kamene má postavit menhir a taky o alchymii, noční hlídce, mystické poezii, dracích a podobných důležitých a praktických záležitostech, s jakými si my muži rádi hrajeme a ženy nás v té chvíli obvykle nechápu. Přitom síla popisu jak jet životem na vlně dračí síly, spočívá právě v jednoduchosti a naivitě. Je to působivé jako stará pohádka pro zlobivé chlapce a děvčata. Ale vedli jsme i závažné hovory, které mi odkrývají svět, jaký jsem nikdy neznal. Je to svět

lidí, kteří touží po jednoduché spravedlnosti, nějakém druhu řádu a nebojí se slova vlast. Patří mezi ně mnoho skinů, ale také policistů, podnikatelů, katolíků i běžných lidí. Podle výsledku francouzských voleb, dánských protestů a holandského vzdoru bych je odhadl na nejméně 20, spíš 30 % české populace. Když si položíme otázku, kdo by dnes dovedl umřít za vlast tak to nebude žádný levicový intelektuál, ale některý z těchto lidí, kteří dobrovolně chodí na vojenská cvičení a koluje jim v žilách nějaké přímočaré, skoro bych řekl kovbojské vidění světa. Z intelektuálního hlediska se tomu mohu posmívat nebo nedůvěřovat historickým koncům, ale jako člověk to plně a s nějakým dojetím respektuji. Nemohu tomu však ani plně propadnout, protože jsem čítal o analogických případech, jako je například Karel Hlaváček později Jakub Deml a sokolské hnutí nebo Ezra Pound a raný Mussolini. Nepíši tyto věty lehce, vím, že se pohybují na hraně a že cokoliv řeknu, bude nejspíš použito proti mně. Kamarád Pavel Klusák mi říkal, že „Landa, to je políbek smrti“, a starší dcera Kristýna s nedůvěřivým úsměvem podotkla, že mě práskne Antifě.. Daniel se mě zeptal, zda by mi nevadilo, kdyby rozhovor o menhiru natočil na kameru a umístil na své webové stránky. Záznam mi nevadil. Hlásím se, byť někdy omluvně, k tomu, co říkám, a skoro vše, co říkám v soukromí, mohu říkat i veřejně. Navíc za každého režimu bývá zajímavé stýkat se s nevhodnými lidmi.

V okamžiku, kdy se záznam rozhovoru objevil na Facebooku, který stejně nemám a nepoužívám se roztrhl

pytel s dotazy, zda jsem se nezbláznil. Poučný byl mail z redakce literárního časopisu, který měl jako předmět uvedeno "Žádost o vysvětlení". Zdvořile jsem odepsal, že jedno z mála privilegií, které ještě mám, je to, že nejsem členem žádného spolku a nikdy jsem nebyl v žádné straně právě proto, abych se mohl stýkat s kým chci a myslet si, co chci. Nedělá mi problém podporovat zároveň zelené a nezatrácovat jadernou energetiku. Nebudu to prodlužovat, ale chci říct něco podstatného. Kdybych se stýkal s korupčními politiky či podivnými městskými zastupiteli, kteří jsou skutečně nebezpeční, bylo by to v pořádku. Kdybych chodil mezi maoisty nebo levicové anarchisty, prošlo by mi to, protože přece každý ví, že být proti režimu je společensky nejenom bez problémů, ale dokonce chvályhodné. Jsem rád, že jsem se setkal s tím, že část elit této společnosti měří dvojím metrem a vytváří si svůj obraz nepřítele. Poznám jsem to - ale zatím celkem příjemným způsobem - na vlastní kůži.

Drak je síla počátku. Je blízko stvoření světa. A protože svět, tedy řád, povstal z chaosu, tak si v sobě nese něco z hlubokých nebezpečných vod původního oceánu. V jedné staré keltské tradici svět vzniká z vejce, které prošlo ústy draka. Draci v sobě někdy ukrývají ještě nerozlišené světlo, jež si hrdina musí vybojovat. Draci jsou strážci pokladů, ale také pramenů, a dokonce mořských perel a korálů. Fáfnir střeží zlato Nibelungů. Čínští draci vynášejí z hlubin oceánu perly moudrosti. Na řadě míst v Evropě existují "Dračí skály". Nejblíže takový útvar, připomínající rozeklaný dračí hřbet, nalezneme v jeskyních Českého krasu v Dračím dómu Srbských slují anebo na okraji skal obrovského hradiště na Plešivci u Hostomic. Existují ale i domácí hadi či dráčci, kteří žijí v lidských domech, splývají s mrtvými a chrání příbytky. Lidé jim často dávají potravu a respektují je. Hadi se zlatou korunkou žijí kromě českých pohádek například v Alpách a pokud se k nim lidé chovají uctivě, tak přinášejí mír a štěstí. V jiných kulturách jsou hadi-ochránci nazýváni dětmi božími a bývá jim přinášeno mléko. Tento zvyk je podle Víta Zavadila, který to sám zažil, vzácně v Čechách udržován dodnes. Kosmický had tedy odděluje známý svět od neznámého. Za dračím kruhem začíná tajemství. Určití hadi příslušejí měsíční části noci, ale jiní, jako egyptský Ureus, slunečnímu dni. Nejzáhadnější draci vystupují ve středověkém křesťanském i islámském umění jako draci pijící vodu anebo chránící obsah posvátné nádoby včetně svatého

grálu. Zde je dračí symbolika zřejmě prastará a sahá k dionýsovským mystériím, při kterých ucho nádoby obsahující víno mělo tvar hada-ochranitele tajemství. Z nádoby na víno zasvěcenců se v raném křesťanství stává kalich, jehož tajemství se může účastnit každý, kdo je k tomu vnitřně připraven.

Svoji špatnou pověst draci získali již v sumerských a chetitských mýtech. Zdá se, že na samém počátku je drak, který dlouho odpočíval v hlubinách temného oceánu. Vynoří se na hladinu, kde panuje Slunce a to znamená řád. Příliš nerozumí tomu, co se děje kolem něj, a ani ho to nezajímá. Netuší, že svojí silou tento řád rozkolísal. Zasahují bohové nebe. Drak chaotických temnot reaguje vztekle a tak dojde k boji. Svět je napůl zničen, ale nakonec zachráněn, temný drak odchází do hlubin a na čas dá pokoj. V křesťanském myšlení se tento dávný sumerský drak jednou vrátí, aby byl s konečnou platností zničen. A to je apokalypsa. Skončí jeden kosmický cyklus. Možná není náhodou, že Bible je "rámována" draky na začátku v Knize Stvoření i na konci v Knize Zničení. Ve východních křesťanských církvích a zejména v Arménii může být drak zpodobněn i na liturgických předmětech, což je na Západě nemyslitelné. Draci ale také mají mnoho dobrých vlastností. V Číně bdí nad řádem vod a dešťů. Jsou pány rytmu přírody jako sinusoida, jako vlnění vod a mraků. Čínský nový rok se slaví dračími tanci, protože had, který svléká starou kůži, se obnovuje, a tím je věčný. V perských pověstech je drak či had častým příkladem bytosti, jež umí být vděčná a nezapomíná na prokázané služby. V Talmudu vystupuje drak jako strážce kamene, který rozhoduje o životě a smrti. Ze všeho, co jsme zde uvedli se zdá, že drak je *bytost mezní*, rozdělující linie mezi známým a neznámým světem. Je přitom zajímavé, že draci rádi poslouchají hudbu, ale jen jednoho určitého typu. V mnoha tradicích se ze spojení draka a ženy (nebo dračice a muže) rodí bájný král nebo mudrc - dračí syn. Dračice vždy patří Měsíci a dá se poznat poměrně snadno i v noci - voní rybami.. Ve středověké Evropě se draci běžně objevují na korouhvích rytířů . Rytíři sami se ztotožňovali s draky jako se silou, kterou je těžké přemoci.

Laboratorní Ptáci hovořící lidským jazykem: Když nová papoušice Jaríňa zjistila, oč lépe s člověkem komunikuje papoušice Markéta, a dokonalejší komunikace s "šéfem" v tomto případě znamená vyšší sociální postavení :), tak již během několika hodin začala používat lidská slova! Rozdíly však stále zůstávaly

velké. Koncem roku 2003 používala Markéta 269 výrazů, zatímco Jariňa jenom něco přes 30. Zato znala víc zvuků a byla citlivější na intonaci hlasu. K zajímavým situacím dochází v okamžiku, kdy pro papouška je jednodušší při komunikaci s jiným papouškem použít lidských slov než "papouščího zpěvu". Ptáci se pak mohou navzájem jadrnou češtinou posílat do ... "klece"! A to je skutečný příklad.. K jiným situacím docházelo při pokusu, kdy je k papouškům přiřazen jiný inteligentní pták například již k hovoru vycvičený krkavec. Pro ptáky-cizince pak je nejvýhodnější shodnout se na jazyku, jež nějak znají oba tedy na češtině. Tyto výzkumy nás jednak učí poznat to, co stále víc potřebujeme - umění vzájemné komunikace, které nezačíná v parlamentu ani v mateřské školce, ale někde v druhohorním pralese nebo ještě dříve. Rovněž odrážejí jeden z mnoha - a v tomto případě skutečně radostných - nových vztahů ke světu..

Uf, už jsem nechtěl vydávat žádné knihy sebraných esejí, ale nudné, neprodejné monografické publikace. Ale přišel za mnou Kuba Hlaváček, že by ode mne rád něco vydal, jednak z dávného přátelství, jednak z finančních důvodů, protože pro lehkomyšlné vydávání vynikajících knih upadl do nakladatelských dluhů. Trochu jsem s touto myšlenkou bojoval, protože kolik knih ještě napíšu, než umřu? Pak jsem usoudil, že nakladatelské dluhy jsou stejně dobrý, ne-li ještě lepší důvod k psaní knih než nesobecká a ušlechtilá práce pro skvělý český národ, který si neumí ani vládnout ani sloužit, čert ho někdy vem!

Mistr Bašó: V roce 1689 uslyšel Bašó volání démonů cest. Spravil roztrhané kalhoty a když se na mlžné obloze za ranního šera zvolna ztrácel Měsíc pohlcovaný svítáním, z jehož záře se nejasně nořil vrcholek hory Fudži, vydal se na další cestu. Báł se zda se vrátí. Skromný, nemocný muž s velkým citem pro přírodu a mírným úsměvem, jehož poslední slova byla: „To se mouchám líbí - když tady někdo umírá..“ procházel Japonskem, spával v buddhistických chrámech, navštěvoval kameny a stromy, psal verše. Jeho první český překladatel Miroslav Novák opakoval jeho cesty a dostával se do vesnic, kde ještě neviděli Evropana. Dnes v Bašóových stopách putují stovky poutníků a mnozí se podobně jako on pokoušejí splývat s přírodou a psát krátké básně. Bašó je klasik, který má v Japonsku podobnou pověst jako u nás Mácha. Evropský poutník je

však skoro vždy postižený romantismem a rozervaností, velkými city a touhami.. Zatímco japonští či čínští poutníci putují tak jako Slunce, Měsíc či roční období (všichni jsme poutníci, všichni bez rozdílu) a halí se přitom hlubokým smířeným smutkem.

Bezcílná vycházka: Metoda je jednoduchá. Vyjdeme. Cestou narážíme na různé zajímavé objekty a situace. Ty komentujeme, což v řeči lidové znamená, že si o nich vyprávíme, ale ve filosofické hantýrce jde o provádění exegeze. Vyšli jsme ze stanice metra "Nádraží Holešovice" a míříme k řece. Necháváme věci plynout, někde v pozadí mozku můžeme vědět o řízené náhodě, ale je nám to jedno. Nekopírujeme, vše je přirozené. Propracovat se k přirozenosti trvá mnoho let, ale výsledek za to z hlediska vnějšího světa nestojí. Na železničním mostu u nádraží si ukazujeme značku povodně z roku 2002. Nesu s sebou velkou roli litografované mapy z 20. let minulého století, která podle nadpisu zachycuje Prahu v roce 1848. Vstupujeme na staveniště Metrostavu, který zde za trojnásobek odhadní ceny staví most. Je pěkný. Zhruba v těchto místech byl přívoz, který na druhé straně ústil u novogotického domu, kde byl zahradně-terapeutický blázinec, kam docházel Franz Katka. Za ním vedla a dosud do kopce vede krásná dlážděná cesta směrem na Brandýs. Tudy na své zámky jezdil Rudolf II a občas jej doprovázel Tycho Brahe. Malíř Svatopluk Máchal zde nakreslil obraz "Plavení koní" vzadu s viniční usedlostí Pelc-Tyrolka. Naskáčíme na plovoucí ponton. Díváme se na řeku. Z komína teplárny stoupá pruh dramatické vodní páry. Prohlížíme si rozestavěný most. Je lezavo. Pedagog Tomáš Ruller nalézá lopatu a buší s ní do pontonu. Říká přitom, že vše potřebné se při "performační akci" dá obvykle nalézt na jednom místě. Přichází pán z Metrostavu a tváří se vyčítavě. Já mám chuť introvertně utéct, ale profesor Ruller zahajuje nečekanou diskusi na téma, kde je hranice veřejného prostoru. Ukazují studentům, že pro některé lidi je přirozenější splývat s místem a pro jiné jít proti němu, aby se věci lépe ukázaly a žádný z těchto přístupů není nadřazený tomu druhému. Jdeme po úzké betonové hrázce nad vodou. Vysvětluji, že pokud někdo spadne dolů, tak asi zahyne na podchlazení,

protože ho nebudeme schopni vytáhnout. Zastavujeme se na opuštěném kolejišti zarůstajícím bílým topolem lindou. Je zde vidět, že periferie má jiná pravidla, je svobodnější, součástí této svobody je ovšem i volnost k násilí. Vzniká zde nová divočina volně rostlých stromů a betonových předmětů. Po rozpadlých kamenných schůdcích se dá sejít k řece. Scházíme tedy k řece a dotýkáme se jí jako pes. Opravdu funguje to! Così poznamenávám o psychickém výzkumu různých blízkostí řeky a o stupních říční intimity. Pod mostem Barikádníků, pod výpadovkou sedí Ukrajinec a loví ryby, ano, svéráz národního lovu. Jeden ze vzdělaných studentů vysvětluje, že díky inženýrovi Menclovi jsou skoro všechny pražské mosty klenuté jako ten Karlův. Ve městě je tak deset nebo kolik Karlových mostů, které o tom ještě nevědí. Míříme k sídlišti bezdomovců, zdvořile zdravíme a uprostřed jejich ležení si pomáháme na krajní pilíř mostu. Pak vylezeme po žebříku a pustíme se pod mostovkou na druhou stranu řeky. Jdeme po rezavém roštu, pod sebou vidíme zvedající se páry. Tady bychom jednou mohli udělat výstavu. Nebezpečí zesiluje vnímavou pozornost. Jeden pár slézá na dolní část pilíře a uprostřed řeky tančí. Ukazují na dívky na pilíři a říkám: „Věru, Caspar David Friedrich na Rujaně!“ Pocit temně studených tekoucích vod pod námi, chuchvalců hynoucích páry i automobilů a vozů MHD nad hlavami ponechávám novoromantickému cítění, ale ještě dnes mě hřeje u srdce. Stejnou cestou slézáme dolů. Obdivujeme výzdobu provizorního přístřešku bezdomovce s křeslem a zavěšenými boxerskými rukavicemi z americké vlajky, ó svobodo! To již nad sebou vidíme Bulovku a ostrov s kormorány, kde za vodními skauty vedenými náčelníkem Mamutem, tedy Eduardem Štorchem, přijel sám velký profesor TGM. Tehdy se o něm zlomyslně říkalo, že byl tak naštvaný na své profesorské kolegy, kteří obsadili různé katedry a ústavy, že si pro sebe vymyslel něco lepšího než katedru filosofie - Československo. Na protější straně ukazují Černou a Bílou skálu, kde Štorch snoval příběhy o Mamutíkovi. Sedlem mezi oběma skalisky chodil do cihelen nad Střížkovskou ulicí a vyhrabával pazourky. Bulovka je líbezná místo. Bohumil Hrabal se zde na stará kolena učil létat. Měl výhled na hřbitov, kam kdysi s Bondym

zacházel na Hlaváčkův hrob (vše marno již). Jednou jsem mu tam po Karafiátovi poslal krystalizovaný ametyst, kde je mu konec? V putyce na věčnosti! Za povodňovou zdí jsou Sběrné suroviny. Mají otevřeno i o víkendech již od rána, takže zločinci sem mohou chodit rovnou z lupu na barevné kovy. Míříme k malému stolečku jako k sociálnímu mikrosvětlu. Místní se zarazí, trochu uleknou a pak nám chtějí nadávat, ale my je s úsměvem zdravíme. Bezdomovec s kočárkem trubek vyčkává, co se z nás vyklube. Jdeme podél krásné řady garáží. Za nimi vyčnívá lodní jeřáb, který má tvar ornitologického jeřába. Narážíme na nesmyslnou instalaci betonových bloků, ale umění se přece neptá po účelu a nečeká na odměnu. Růže neví proč voní a beton neví proč tu je. Vstupujeme do přístavu. Přelézáme z lodě na loď. V zamrzlém remorkéru rytmicky kopeme do stěn. Malá červená loď vypadá jako ledoborec Krasin. Je zima, radostně míříme do hospody U přístavu. Je zde můj známý námořník - pan Šťastný, který rád umělecky fotí. Když mu řekneme, že s sebou máme kunsthistoriky, tak viditelně pookřeje. Vlastní totiž obraz a rád by věděl, jakou má cenu. Vylovil jej hákem z Vltavy, ale říká, že obrazy po Vltavě jinak plavou málokdy. Na obraze je prý jelen. Všichni litují, že obraz nemohou vidět. Představují si, jak toho jelena pan Šťastný loví hákem přímo z paluby. Pan Šťastný říká, že developeři si místo přístavu naplánovali jachtklub, ale neprošlo to. Libeňský přístav je jedním ze tří posledních strategických přístavů, kde fungují loděnice a suché doky. Pijeme čaj s rumem, protože tak se to v kraji sluší. Sociálně interagujeme, ale pak pokračujeme v cestě až k soše písečného sila. Před domem Armády spásy je shluk lidí. V uličce chudých milenců za Jatkami narážíme na objímající se pár, který vypadá jako by vystoupil ze sociální grafiky Jana Rambouska z 20. let. Loučíme se na Vltavské. Viděli jsme řadu uměleckých artefaktů, jako je torzo mostu, vnitřek pontonu či zrezivělý rošt. Dvakrát jsme mohli spadnout do vody. Zažili jsme pobřežní a přístavní prostory, viděli plynutí mlhy nad řekou. Dotkli jsme se světa dělníka-stavitele mostu, ukrajinského rybáře, přezimujících bezdomovců, zlodějů a překupníků barevných kovů, uměnímilovného námořníka, lidiček kolem Armády spásy a velice chudých milenců. Spokojeně odcházíme domů

obědovat či posílení kontaktem s hmotou tvořit opravdové umění. Zkousím kreslit jelena, ale moc mi to nejde.

Jindy jsem zase cestou studentům trochu rozmlouval romskou otázku. Má představa je totiž taková, že když magistrát města má trochu špatné svědomí, tak dá peníze na akci pro romské etnikum. Načež přijdou umělci odjinud a mají pocit, že něco pro chudáky Romy udělali a nevědí, že celou dobu na nich mírně parazitují. Byl jsem vychováván v Africe, často jsem se tam vracel a za tu dobu jsem potkal mnoho profesionálních dobro dějů, kteří skrze černochoy potřebovali pomoci sami sobě. Kdo pomáhá, se totiž automaticky staví do nadřazené polohy. Až přijde krize a bude nám úzko, tak možná přijede bohatý a perspektivní divadelní soubor z daleké Broadwaye, aby nás rozptýlil a pak zase radostně odjel. My proklejeme jeho bohatou, automatickou nadřazenost, stejně jako postarší Rom zařval na svoji dcerku v zahrádkářské kolonii: „Mazej domů, ty krávo, nevidíš, že to všechno fotěj!“ Jasně si byl vědom toho, že kdybychom něco dělali pro Romy, tak to děláme jinak. Ale protože fotíme, abychom snímky mohli někde ukazovat, tak to děláme pro sebe a romskou jinakost využíváme jen jako ukradený estetický motiv. Uvědomuji si romské nadání pro performanci. Věří tomu, co zrovna říkají, jako by četli Stanislavského metodu herecké práce. Hranice mezi divadlem a životem se mi opět rozostřuje. Mrzí mě to, protože každý ví, že v životě se občas stávají zlé věci. Opět jsem si uvědomil, jak je jakákoliv etnická intervence i kdyby to jen mělo být divadlo pro romské děti, ošidná záležitost. A což teprve třeba vztah Američanů a Iráčanů, kde je mnoho vin na obou stranách. Vzpomínal jsem na súdánskou expedici, kde se zdánlivé bratrství během jedné noci změnilo ve rvačku na břehu Nilu. Víc krát jsem zažil, jak je most mezi pohostinným přátelstvím a fyzickým napadením úzký a nedá se zvládat. Jsem opatrný, ale vím, že do etnických intervencí musíme vstupovat, jinak se nenaučíme žít spolu.

Říkávalo se, že francouzský malíř začíná jako abstraktní divoch a končí jako akademik, zatím co český výtvarník je nejprve uprděným realistou, ale na penzi se z něj stává sveřepá avantgarda..